

УДК 378.14

Самборська О. В.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ)” ДО МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

У статті акцентовано увагу на важливості конкретизації та обґрунтування основних принципів підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів. Встановлено, що методологія підготовки майбутніх викладачів реалізується при дотриманні ряду принципів – загальнодидактичних та специфічних, які є взаємопов’язаними і взаємообумовленими. Наголошено на важливості в межах даного дослідження таких загальнодидактичних принципів: науковості, систематичності, зв’язку навчання з життям, природовідповідності, індивідуалізації, активності та наочності. Виокремлено та обґрунтовано специфічні принципи підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів, а саме: принцип відповідності змісту освіти, принцип достовірності, принцип раціональності, принцип кооперативної діяльності, принцип неперервності та принцип рефлексивності. Зазначено вагомість врахування визначених принципів для формування готовності майбутнього викладача вищої школи до здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: магістри освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)”, принципи, моніторинг навчальних досягнень, вища школа.

Призначення сучасної освіти полягає в тому, щоб дати людині глибокі загальнокультурні основи, розвинути її здібності й задатки, здатність пристосовуватися до динамічних умов особистого, соціального та професійного життя. Тому необхідно закласти в студента глибокі теоретичні та практичні основи в певній сфері майбутньої професійної діяльності. Важливим кроком щодо одержання необхідної об’єктивної інформації про стан якісної підготовки майбутніх учителів технологій є здійснення моніторингових досліджень [1]. Саме тому постає питання оновлення змісту підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” – майбутніх викладачів вищої школи.

За нинішнього зростання суспільної та наукової вагомості викладачів вищої школи постає завдання удосконалення і підвищення якості їх професійної підготовки, а тому виникає потреба цілеспрямованого, усвідомленого підходу до формування стратегії такої підготовки у вищій школі [2, с. 165]. Таким компонентом змісту підготовки може бути підготовка до здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів. Тому з’являється потреба у чіткому означенні деяких теоретичних основ підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів.

Аналіз психолого-педагогічних та філософських наукових джерел свідчить про те, що уже здійснено низку досліджень в цьому напрямку. Дослідники О. Мороз, В. Мороз, З. Сліпкань, В. Бондар наукові праці присвятили пошуку шляхів підвищення результативності підготовки студентів магістратури. Проблемами підвищення якості підготовки магістрів та шляхами їх розв'язання займались науковці С. Гончаренко, Ю. Бабанський, І. Беха, І. Волощук, І. Зязюн, В. Кремень, С. Ящукта інші. Формулюванням змісту поняття “дидактичні принципи” займались такі вчені як І. Підласий, Н. Волкова, В. Ягупов, І. Зайченко, Н. Мойсенюк та інші. Проблемами формування і класифікації “традиційних” дидактичних принципів займалися як зарубіжні (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Й. Герbart, Ж.-Ж. Руссо) та українські педагоги (К. Ушинський, Г. Ващенко).

Аналіз наукових джерел з фахових проблем нашого дослідження свідчить, що на даному етапі поза увагою дослідників залишається конкретизація та обґрунтування основних принципів підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів.

Метою статті є виокремлення та обґрунтування основних принципів підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів.

Ми вважаємо, що для ефективної організації навчального процесу та підвищення якості підготовки студентів майбутні викладачі повинні володіти технологією здійснення моніторингу навчальних досягнень та бути здатними до її ефективного використання. Тому доцільно розглянути основні принципи підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів.

За версією, викладеною у філософському словнику, принцип (від лат. *principium* – початок, основа) – 1) першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки; 2) внутрішні переконання людини, її практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності [3, с. 410].

Процес навчання здійснюється на основі обґрунтованих і перевірених практикою дидактичних принципів, зумовлених закономірностями і завданнями освіти.

Науковець В. Ягупов у своїх дослідженнях розглядає принципи навчання як “спрямовувальні положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу” [4, с. 171].

Дослідниця Н. Волкова, визначаючи зміст цього поняття, наголошує на тому, що “принципи навчання – певна система основних дидактичних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує його ефективність” [5, с. 215].

Ми погоджуємось з визначенням науковця І. Підласого, який під

поняттям “дидактичні принципи” розуміє основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу у відповідності з його загальними цілями і закономірностями [6, с. 440].

Обґрунтування педагогічних принципів здійснюється: 1) на основі розуміння законів і закономірностей педагогічного процесу; 2) з урахуванням прийнятої педагогічної парадигми й підходів; 3) на основі філософських, соціальних, логічних та інших знань; 4) з урахуванням передового педагогічного досвіду [7, с. 9].

Здійснивши ґрунтовний аналіз принципів дидактики вищої школи в контексті їх можливостей щодо формування готовності магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів, ми встановили важливість деяких принципів для нашого дослідження. Такими принципами є: принцип науковості, принцип систематичності, принцип зв'язку навчання з життям, принцип природовідповідності, принцип індивідуалізації, принцип активності та принцип наочності.

Методологія підготовки майбутніх викладачів реалізується при дотриманні ряду принципів – як загальнодидактичних, так і специфічних, які є взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Тому доцільно розглянути деякі принципи підготовки до моніторингу, виокремлені та обґрунтовані науковцями й дослідниками.

Дослідник С. Шалишкін пропонує базові принципи реалізації системи підготовки майбутніх педагогів до моніторингу рівня знань в загальноосвітній школі [8, с. 83-84]: орієнтація на розвиток особистості майбутнього педагога; відповідність змісту педагогічної освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку педагогіки як науки; оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу; раціональне застосування сучасних методів і засобів навчання на різноманітних етапах підготовки спеціаліста до діяльності в області моніторингу рівня знань.

Спираючись на здійснений аналіз запропонованих С. Шалишкіним принципів та тематику нашого дослідження, варто врахувати принцип відповідності змісту педагогічної освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку педагогіки як науки [8, с. 84-85]. Автор зазначає, що принцип раціонального застосування сучасних методів і засобів навчання на різноманітних етапах підготовки спеціаліста до діяльності в області моніторингу рівня знань заснований на твердженні, що підготовка студентів до діяльності в області моніторингу рівня знань виступає як довготривалий та багатоплановий процес, в ході якого застосування засобів та методів має здійснюватись у певній логічній послідовності.

Вчені Л. Бондаренко та Н. Терещенко у наукових працях окреслюють наступні принципи моніторингу якості професійної підготовки: системності, комплексності, достовірності, об'єктивності, релевативності, науковості та наочності [9, с. 77-78].

З усіх принципів, запропонованих Л. Бондаренко та Н. Терещенко, найбільш вагоме значення для нашої наукової роботи має принцип достовірності. Цей принцип забезпечує достовірність усіх даних системи показників на основі точного відтворення їх об'єктивного стану та розвитку.

Науковець Н. Солянкін у науковій роботі на тему "Професійна підготовка педагогів до реалізації моніторингу якості навчання учнів" обґрунтовує такі принципи організації професійної підготовки вчителів [10, с. 50-51]: принцип пріоритету самостійного навчання, принцип кооперативної діяльності, принцип опори на особистий досвід, принцип індивідуального навчання, принцип контекстності навчання, принцип актуалізації результатів навчання, принцип елективності навчання, принцип розвитку освітніх потреб, принцип рефлексивності.

Опираючись на результати аналізу наукової праці Н. Солянкін, можна сказати, що виокремлені та обґрунтовані принципи в повній мірі забезпечують якісну організацію професійної підготовки вчителів до реалізації моніторингу якості навчання учнів. Проте, враховуючи специфіку нашого дослідження, ми вважаємо, що доцільно буде акцентувати увагу на принципі кооперативної діяльності та принципі рефлексивності.

Також дослідниця І. Найдьонова у власному дослідженні виокремлює та розкриває зміст трьох принципів моніторингу якості професійної підготовки студентів [9, с. 78-80]: принципу неперервності, принципу динамічності, принципу циклічності.

На нашу думку, серед обґрунтованих І. Найдьоновою принципів моніторингу найбільш цікавим з позиції формування готовності магістрів освіти за спеціальністю "Середня освіта (Трудове навчання та технології)" до моніторингу є принцип неперервності. Дослідниця зазначає, що цей принцип передбачає сталість процесу моніторингу і направлений на постійну оцінку якості професійної підготовки студентів. Безперервність процесу моніторингу, в цьому випадку, потрібна для того, щоб можна було порівняти результати моніторингу якості з попередніми з метою визначення тенденцій та взаємозв'язків.

Засновуючись на положеннях, викладених вище, ми виокремили специфічні принципи підготовки магістрів освіти за спеціальністю "Середня освіта (Трудове навчання та технології)" до моніторингу навчальних досягнень студентів. На наш погляд, такими принципами є: принцип відповідності змісту освіти, принцип достовірності, принцип раціональності, принцип кооперативної діяльності, принцип неперервності та принцип рефлексивності.

Принцип відповідності змісту освіти полягає в направленості результатів підготовки магістрів освіти за спеціальністю "Середня освіта (Трудове навчання та технології)" на вимоги, що висуваються сферою діяльності в області моніторингу навчальних досягнень студентів, та на забезпечення їх конкурентоспроможності в даній сфері професійної

діяльності. Отже, зміст підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів має відповідати сучасним та прогнозованим тенденціям розвитку педагогічної науки та інноваціям у проведенні моніторингових досліджень.

Принцип достовірності забезпечує точність усіх даних процесу професійної підготовки майбутніх магістрів. Тобто, зміст підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів повинен базуватися на достовірній, перевіреній інформації, що реально відображає об’єктивну дійсність. Адже, наприклад, у літературних джерелах існують різні погляди на визначення поняття “моніторинг”, технологію його проведення, засоби та методи його реалізації тощо.

Принцип раціональності засновується на твердженні, що підготовка магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів виступає як довготривалий та різноплановий процес, під час якого методи та засоби навчання повинні застосовуватись у певній логічній послідовності. Тобто, різноманітні етапи підготовки магістрів освіти доцільно підсилити заходами, спрямованими на оволодіння окремими елементами технології здійснення моніторингу навчальних досягнень. Тому для досягнення якісних результатів у підготовці майбутніх викладачів вищої школи варто раціонально застосовувати сучасні методи та засоби навчання.

Принцип кооперативної діяльності передбачає спільну діяльність студентів та викладача з планування, реалізації, оцінювання та корекції процесу навчання. Цей принцип повинен бути в основі процесу фахового навчання, адже таким чином забезпечується якість професійної підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове навчання та технології)” до моніторингу навчальних досягнень студентів. Наприклад, принцип кооперативної діяльності має виступати підґрунтям під час розробки методичних рекомендацій до виконання практичних робіт з авторського навчального курсу “Моніторинг навчальних досягнень”.

Принцип неперервності складається з наступних вимог: своєчасне виявлення змін, що відбуваються, фіксування позитивної динаміки, прогнозування перспектив розвитку можливостей магістрів освіти при здійсненні моніторингу, прийняття потрібних рішень. Принцип неперервності означає постійне управління процесом навчання, послідовність і взаємозв’язок окремих моніторингових процедур в рамках професійної підготовки студентів, а також їх комбінацію та взаємодію.

Принцип рефлексивності передбачає постійний аналіз як студентом, так і викладачем усіх параметрів процесу навчання та своїх дій для його організації. Цей принцип забезпечить реалізацію акмеологічного підходу до підготовки магістрів освіти за спеціальністю “Середня освіта (Трудове

навчання та технології)» до здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів. В результаті цього у майбутніх викладачів сформується потреби та мотиви для пошуку оптимальних та найбільш ефективних методів і засобів, що впливають на процес проведення моніторингу та отримання об'єктивних результатів з метою підвищення якості підготовки студентів.

Висновки. Отже, ми виокремили та обґрунтували основні принципи підготовки магістрів освіти за спеціальністю «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» до моніторингу навчальних досягнень студентів: принцип відповідності змісту освіти, принцип достовірності, принцип раціональності, принцип кооперативної діяльності, принцип неперервності та принцип рефлексивності. На нашу думку, саме ці принципи становлять об'єктивне підґрунтя для формування готовності майбутнього магістра освіти за спеціальністю «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» до здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та обґрунтуванні моделі підготовки магістрів освіти за спеціальністю «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» до моніторингу навчальних досягнень студентів.

Використана література:

1. *Ніколаєнко С.* Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ ст. / С. Ніколаєнко. – К.: Знання, 2006. – 253 с.
2. *Лебедик Л.* Принципи підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» / Л. Лебедик // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2014. Випуск 14 (Серія «Педагогічні науки»). – 336 с.
3. *Філософський словник* / за ред. В. І. Шинкарука. – К., 1973. – С. 410.
4. *Ягунов В. В.* Проектування у педагогічній діяльності викладачів професійно-технічної освіти / В. В. Ягунов // Проектирование образовательного пространства – современные ориентиры: матеріали І-ї міжнар. наук.-практ. конф., (Днепропетровск, 24-26 окт. 2012 г.). – Днепропетровск: ГУЗ «МВПУ ПИТ», 2012. – С. 169-173.
5. *Волкова Н. П.* Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
6. *Подласый И. П.* Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед.вузов: в 2 кн. / И. П. Подласый. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
7. *Копилова С. В.* Методологічна система розробки адаптивної соціально-педагогічної системи професійної підготовки магістрів соціальної роботи / С. В. Копилова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) [та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – Вип. 44 (97). – С.429-437.
8. *Шальшкін С. В.* Підготовка майбутнього педагога к моніторингу рівня знань в общеобразовательной школе: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / С. В. Шальшкін; Саратовский государственный университет имени Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2011. – 188 с.
9. *Найденова И. Е.* Мониторинг качества профессиональной подготовки студентов туристского ВУЗа: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / И. Е. Найденова; Российская международная академия туризма. – Москва, 2010. – 176 с.
10. *Солянкина Н. Л.* Профессиональная подготовка педагогов к реализации мониторинга качества обучения школьников (4-6-х классов): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Н. Л. Солянкина; ГОУ ВПО «Томский государственный педагогический университет». – Томск, 2007. – 199 с.

References :

1. *Nikolaienko S.* Stratehiia rozvytku osvity Ukrainy: pochatok XXI st. / S. Nikolaienko. – K. : Znannia, 2006. – 253 s.
2. *Lebedyk L.* Pryntsypy pidhotovky mahistriv spetsialnosti “Pedahohika vyshchoi shkoly” / L. Lebedyk // Vytoky pedahohichnoi maisternosti : zb. nauk. prats / Poltav. nats. ped. un-t imeni V. H. Korolenka. – Poltava, 2014. Vypusk 14 (Seriia “Pedahohichni nauky”). – 336 s.
3. *Filosofskiy slovnyk* / za red. V. I. Shynkaruka. – K., 1973. – S. 410.
4. *Iahupov V. V.* Proektuvannia u pedahohichnii diialnosti vykladachiv profesiino-tekhnichnoi osvity / V. V. Yahupov // Proektyrovanye obrazovatelnoho prostranstva – sovremennyye oryentyry : materialy I-yi mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Dnepropetrovsk, 24-26 okt. 2012 h.). – Dnepropetrovsk : HUZ “MVPU PYT”, 2012. – S. 169-173.
5. *Volkova N. P.* Pedahohika : navch. posib. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] / N. P. Volkova. – K. : Akademvydav, 2007. – 616 s.
6. *Podlasyy I. P.* Pedagogika. Novyy kurs : uchebnyk dlya stud. ped.vuzov : v 2 kn. / I. P. Podlasyy. – M. : Gumanit. izd. tsentr VLADOS, 1999. – Kn. 1 : Obshchie osnovy. Protsess obucheniya. – 576 s.
7. *Kopylova S. V.* Metodolohichna systema rozrobky adaptyvnoi sotsialno-pedahohichnoi systemy profesiinoi pidhotovky mahistriv sotsialnoi roboty / S. V. Kopylova // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zb. nauk. pr. / redkol. : T. I. Sushchenko (holov. red.) [ta in.]. – Zaporizhzhia : KPU, 2015. – Vyp. 44 (97). – S.429-437.
8. *Shalyshkin S. V.* Podgotovka budushchego pedagoga k monitoringu urovnya znaniy v obshcheobrazovatelnoy shkole : diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / S. V. Shalyshkin ; Saratovskiy gosudarstvenniy universitet imeni N. G. Chernyshevskogo. – Saratov, 2011. – 188 s.
9. *Naydenova I. Ye.* Monitoring kachestva professionalnoy podgotovki studentov turistskogo VUZa: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / I. Ye. Naydenova ; Rossiyskaya mezhdunarodnaya akademiya turizma. – Moskva, 2010. – 176 s.
10. *Solyankina N. L.* Professionalnaya podgotovka pedagogov k realizatsii monitoringa kachestva obucheniya shkolnikov (4-6-kh klassov) : diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / N. L. Solyankina ; GOU VPO “Tomskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet”. – Tomsk, 2007. – 199 s.

САМБОРСКАЯ Е. В. Основные принципы подготовки магистров образования по специальности “среднее образование (трудовое обучение и технологии)” к мониторингу учебных достижений студентов.

В статье акцентировано внимание на важности конкретизации и обоснования основных принципов подготовки магистров образования по специальности “Среднее образование (Трудовое обучение и технологии)” к мониторингу учебных достижений студентов. Установлено, что методология подготовки будущих преподавателей реализуется при соблюдении ряда принципов – общих дидактических и специфических, взаимосвязаны и взаимообусловлены. Подчеркнута важность в рамках данного исследования таких общих дидактических принципов: научности, систематичности, связи обучения с жизнью, природосоответствия, индивидуализации, активности и наглядности. Выделены и обоснованы специфические принципы подготовки магистров образования по специальности “Среднее образование (Трудовое обучение и технологии)” к мониторингу учебных достижений студентов, а именно: принцип соответствия содержания образования, принцип достоверности, принцип рациональности, принцип кооперативной деятельности, принцип непрерывности и принцип рефлексивности. Указано значимость учета определенных принципов для формирования готовности будущего преподавателя высшей школы к осуществлению мониторинга учебных достижений студентов.

Ключевые слова: магистры образования по специальности “Среднее образование (Трудовое обучение и технологии)”, принципы, мониторинг учебных достижений, высшая школа.

SAMBORSKA OLENA. Basic principles training of masters education in “high school (work training and technology)” to monitoring educational achievements of students.

In the article attention is focused on the importance of detail and justification of the main principles of training masters education in “High school (Work Training and Technology)” to monitor academic progress of students. It was established that the methodology of training future teachers realized under certain principles – general teaching and specific, which are interrelated and interdependent. Emphasized the importance in this analysis is general teaching following principles: scientific, systematic, communication training with life, natural, individualization, activity or visibility. Allocated and reasonably specific principles of preparation of masters education in “High school (Work Training and Technology)” to monitor students’ educational achievements, namely: the principle of correspondence of education, the principle of reliability, principle of rationality, the principle of cooperative activities, the principle of continuity and the principle of reflexivity. Indicated weight determined taking into account the principles for the formation of readiness of the future teacher of high school to monitor the academic progress of students.

Keywords: masters education in “high school (work training and technology)”, principles, monitoring educational achievements, high school.

УДК 37.02

Серіх Т. М.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглянуті питання формування комунікативної компетентності як складової професійної компетентності. Проаналізовані основні підходи вчених до визначення сутності компетентнісного підходу в системі освіти. Систематизовані основні підходи до визначення сутності комунікативної компетентності особистості. На основі аналізу науково-теоретичних джерел розглянуто та визначено поняття “комунікативної компетентності” як сукупність комунікативних норм, знань і правил педагогічного спілкування, оволодіння його ситуативною технологією, використання комунікативного потенціалу в повному обсязі, а це забезпечує сприймання, розуміння, засвоєння, подальше використання, передачу інформації, а також уможливорює ефективність управління комунікативними процесами під час педагогічної діяльності.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, комунікативна компетентність, професійна компетентність майбутніх вчителів початкових класів, комунікативна компетентність майбутніх вчителів початкових класів.

Трансформаційне суспільство, в якому ми живемо сьогодні, вимагає швидких темпів реформування, а це залежить не тільки від спроможності владних структур розробити та реалізувати певну стратегію розбудови держави європейського типу, але й від того, на скільки саме населення спроможне знайти себе та реалізувати свій потенціал за умов ринкових відносин, демократизації суспільства, конкуренції в реалізації певних